JELLINGPROJEKTET
– et kongeligt monument i dansk og europæisk belysning

Årsrapport 2013

Nationalmuseet
National Museum of Denmark

Indledning

Jellingprojektet fulgte i 2013 op på de forsknings- og formidlingsinitiativer, der blev sat i værk i de foregående år. En af de største opgaver, som involverede talrige medarbejdere og samarbejdspartnere, var opbygningen af særudstillingen VIKING, der blev åbnet den 20. juni af Jellingprojektets protektor, Hendes Majestæt Dronning Margrethe. I åbningen deltog inviterede gæster fra ind- og udland, blandt andre medarbejdere fra de godt 20 institutioner, der havde bidraget med indlån af fornemme og i visse tilfælde ikke tidligere udstillede genstande. Flere end 152.000 gæster nåede at se udstillingen, og en af målsætningerne for den – at kombinere det traditionelle udstillingsmedie med nye, eksperimenterende virkemidler – blev til fulde indfriet. Ikke mindst en 32 m lang og 5-7 m høj projektion bag udstillingens hovedstykke, Roskilde vrag 6, vakte opsigt.

Projektets tredje konference, Jelling Conference III, blev afholdt i september i tilknytning til særudstillingen i København og til indvielsen af monumentområdet i Jelling. I alt deltog godt 90 forskere og andre interesserede i konferencen. Indlæggene førte vidt omkring i vikingernes verden og gav ny inspiration til tolkningen af Jellingmonumenterne. Jelling-projektet har bidraget med oplysninger og planer af de nye anlæg til den markering af monumentkomplekset, der blev indviet den 10. september af Dronning Margrethe. Ikke mindst de høje hvide stolper i palisadelinien har vakt opmærksomhed – og diskussion. Senere på året blev palisaden taget aktivt i brug på helt uventet vis, da stolperne natten til 1. søndag i advent som optakt til julemåneden blev besat af nisser.

’Palisadenisser’ i Jelling. Foto Anne Pedersen.

Ud over særudstillingen VIKING har formidlingsindsatsen i 2013 primært ligget på projektdeltagernes egne foredrag i forskellige sammenhænge samt på afslutningen af et pilotprojekt rettet mod folkeskolen, Danmarkshistorien på YouTube. Derudover er der med udgangspunkt i Jellingprojektets GIS leveret grafik ikke blot til artikler, men også til VIKING og til en film om de arkæologiske undersøgelser i Jelling, produceret af Movision i Jelling.

Forskningsindsatsen i projektet har omfattet mindre feltundersøgelser sideløbende med naturvidenskabelige analyser, undersøgelse af kalkmalerierne i Jelling Kirke og udarbejdelse af manuskripter for bebyggelses- og stednavneprojekterne. I samarbejde med VejleMuseerne og Aarhus Universitet blev der udført arkæologiske udgravninger dels i Smededammen, dels øst for gården Nørrelide i Jelling. Forventningerne var især store til Smededammen, hvor der året før var konstateret rester af egetræ. I foråret 2013 lykkedes det ikke blot at frilægge en omkring 4 m lang sektion af den sydlige palisadelinie; træet var tilstrækkeligt velbevaret til en dendrokronologisk undersøgelse. Resultatet gav et dateringsvindue på 958-985 (sandsynligvis ca. 968) og bekræftede således, at palisaden med de tilhørende bygninger måtte være opført på Harald Blåtands tid. Palisadeanlægget stod ikke længe og blev afløst af nye bygninger i en langt løsere struktur. Spor af endnu en af disse bygninger fremkom sidst på året ved en udgravning øst for Nørrelide, hvor der i 2009 var undersøgt rester af en bygning fra begyndelsen af 1000-årene.

I efteråret blev der foretaget boringer i fire udvalgte høje i Jylland, de tre af dem tæt ved romanske stenkirker. Boringer i Nordhøjen i 2009 havde vist, at den såkaldte brønd i højens top snarest skyldtes åbningen af højen kombineret med de særlige forhold i dens tørveopbygning, derimod ikke en egentlig kilde. Lignende forhold gør sig gældende ved Gl. Vennebjerg Kirke i Vendsyssel, og resultaterne herfra giver et nyt indblik i vikingetidens højbyggeri og baggrunden for nogle af de sagn, der er knyttet til gamle høje.

Arkæologiske og naturvidenskabelige undersøgelser

Smededammen

I november 2012 blev Smededammen i Jelling tømt som led i Vejle Kommunes helheds-plan for monumentområdet. VejleMuseerne varetog den arkæologiske overvågning og undersøgelse, mens medarbejdere ved Nationalmuseet sørgede for den naturviden-skabelige prøvetagning af dammens bundlag. Som en overraskelse viste der sig at være egetræ bevaret ved dammens sydside. Den efterfølgende indmåling af stolperne viste nøje overensstemmelse med det beregnede forløb for den sydlige palisadelinie (jf. Anden Halvårsrapport 2012), og en ^{14}C-datering af fire prøver bekræftede, at der med stor sandsynlighed var tale om vikingetid. Da bevaringsforholdene var gode, og der derfor var chance for at få materiale til en dendrokronologisk datering, blev det besluttet at fortsætte undersøgelsen i foråret 2013.

Smededammen blev tømt igen i midten af april. Udgravningen blev som de tidligere undersøgelser gennemført i et samarbejde mellem Nationalmuseet, VejleMuseerne og Aarhus Universitet. Allerede i løbet af de første dage dukkede en stor sten op, som dog desværre ikke så ud til at have nogen indskrift. Sammenskyllet træ- og knogleaffald tyder på, at Smededammen på et tidspunkt har stået i forbindelse med andre vandhuller mod syd. Stolperne fra prøvegravningen i 2012 blev lokaliseret igen, og der blev nu åbnet for et

Palisadegrøft og bevaret tømmer på bunden af Smededammen, set fra vest. Plankerne hælder mod venstre, indad mod palisadeområdet. Foto Peter Jensen, Aarhus Universitet.

omtrent 4 m langt stykke af palisaden. Undergrundens stive ler kombineret med vand og mudder gav vanskelige arbejdsforhold; til gengæld var bevaringsbetingelserne for træ og andet organisk materiale særdeles gode i de våde og iltfattige jordlag.

Ud fra prøvegravningen i 2012 så det ud til, at stolperne måtte være banket ned i leret, men med det nye og større udgravningsfelt stod det klart, at der også ved Smededammen var gravet en grøft til palisadens tømmer. Området må den gang have været fugtigt, men alligevel tilstrækkeligt tørt til, at en grøft kunne graves. Grøftens kanter stod skarpt, og den havde de samme mål som de tidligere undersøgte dele af palisaden.

Spor af træplanker og stolper i udgravningen ved Gorms Torv II, 2010. Træet er formuldet, men sporene er så tydelige, at tømmerets dimensioner kan anslås. Foto Steen Wulff Andersen, VejleMuseerne.

Sporene af palisadens konstruktion havde især stået tydeligt ved Gorms Torv vest for Smededammen (2010), men nu blev tolkningen bekræftet ved fund af både planker og stolper af eg. De massive planker måler omkring 30 cm i bredden og 15 cm i tykkelsen, mens de lodrette stolper på palisadens inder- og yderside er ca. 22 cm i diam. Træet var bevaret i en pæn dybde; den længste stolpe var godt 50 cm lang. Palisaden hældede en smule mod nord, hvilket formentlig skyldes pres fra jordmasserne.

Plankerne og stolperne blev gravet fri, og med hjælp fra konservatorer ved Moesgård Museum blev de taget op en efter en. På grund af træets skrøbelighed var det ikke muligt at frilægge og dokumentere hele forløbet på en gang. I stedet blev mindre sektioner dokumenteret; fotos og tegninger vil sidenhen blive samlet til en helhed. Planker og stolper blev pakket ind, fugtet godt med vand og kørt til Moesgård Museum, hvor de blev renset og fotograferet inden transporten til Nationalmuseets Bevaringsafdeling i Brede. Her skal de endeligt konserveres for så med tiden at indgå i Nationalmuseets samling med henblik på udstilling i Kongernes Jelling.

Plankernes tilstand undersøges inden frigravning af konservator Jesper Frederiksen, Moesgård Museum, mens udgraverne (Peter Jensen, Mads Holst og Charlotta Lindblom) og journalist Leif Baun, Vejle Amts Folkeblad, ser til. Foto Anne Pedersen, Nationalmuseet.

I alt 12 prøver blev udtaget (inden konservering) til dendrokronologisk analyse på Nationalmuseet.[1] Otte prøver stammer fra kraftige lodretstående planker, to er fra lodrette stolper, og endelig er to prøver fra løst liggende fragmenter i bunden af palisadegrøften. Af de 12 prøver er 11 dateret; heraf er to formentlig fra samme træ. Den sidste prøve var for nedbrudt, men kan muligvis dateres efter stabilisering og konservering. Ingen af prøverne havde bark eller 'Waldkante', men på en af prøverne var der endnu bevaret rest af splintved med fire årringe (tre fuldstændige + en ufuldstændig). Ud fra gældende splintstatistik (beregning af antallet af splintringe baseret på træets anslåede alder/størrelse) kan det beregnes, at denne prøve stammer fra et træ, der er fældet mellem AD 958 og AD 985, sandsynligvis ca. AD 968. Denne datering gælder sandsynligvis også for de træer, som de øvrige daterede prøver stammer fra. Den dendrokronologiske datering giver således et dateringsvindue i anden halvdel af 900-årene, og den bekræfter dermed, at palisaden og bygningerne hører hjemme i Harald Blåtands regeringstid.[2] Opførelsen af palisaden kan være indledt, mens Nordhøjen endnu var under opførelse, eller kort derefter, og samtidig med eller eventuelt lidt tidligere end de øvrige af Harald Blåtands store byggerier: udbygningen af Danevirke, broen ved Ravning Enge og Trelleborgene.

[1] Niels Bonde, Dendrokronologisk undersøgelse af prøver fra Smededammen i Jelling, NNU Rapport 38 – 2013.

[2] Se videre Mads D. Jessen, Mads K. Holst, Charlotta Lindblom, Niels Bonde & Anne Pedersen: A Palisade fit for a Ruler – ideal architecture in King Harald Bluetooth's Jelling, *Norwegian Archaeological Review* (under forberedelse).

Plankerne stod bedst bevaret i den vestlige del af udgravningsfeltet. Afstanden mellem plankerne skyldes, at de er svundet lidt i bredden, efterhånden som træet tørrede ud. Plankerne er ikke tilspidsede, men hugget ret over forneden, inden de blev sat i grøften; den ene planke blev rettet op med en kile under bunden, dvs. at de skulle holde ens højde foroven og var tildannet derefter. Foto Peter Jensen, Aarhus Universitet.

Inden udgravningen i Smededammen blev lukket til, blev palisadegrøften dokumenteret i profil, og der blev taget yderligere prøver til pollen- og makrofossilanalyse. En foreløbig undersøgelse af fire pollenprøver på Nationalmuseet naturvidenskabelige afdeling gav gode resultater, og der arbejdes nu videre med analyse af de resterende prøver. Samtidig undersøges det, om det ved hjælp af ^{14}C-datering af pollen kan afklares, hvor langt lag-sekvensen strækker sig tilbage i tid.

Nørrelide

Ved prøvegravningen af området nord og nordøst for Jellingmonumenterne i 2009 dukkede der i grøfterne længst mod øst (øst for gården Nørrelide) spor op af en mindre bygning af Trelleborgtype. Feltet blev udvidet, så hele tomten kunne dokumenteres, men da den lå tæt på et markskel, var det den gang ikke muligt at undersøge et større felt. Bygningen lå isoleret, ca. 400 m nordøst for palisaden, og havde tilsyneladende ikke direkte forbindelse til komplekset; derimod mindede den om den bygning, der overlejrede palisadens nordlige linie tæt på porten.

I november 2013 blev der foretaget en mindre undersøgelse på den tilstødende mark med henblik på at afklare fundsammenhængene, og her dukkede sporene af endnu en bygning op umiddelbart øst for den første. De to huse har samme topografiske placering på toppen af en sydvendt skråning ned mod et mindre vådområde, en placering, der formentlig har

sikret en rimelig dræning af den meget fede lerjord. Stolpehullerne i den nye bygning blev udgravet, og der blev udtaget en række jordprøver, som forhåbentlig kan bidrage med oplysninger om, hvad der har været dyrket i bygningernes omgivelser.

Sporene af en bygning udgravet øst for gården Nørrelide, set fra øst november 2013. Den sydlige langvæg (til venstre) er bedre bevaret end den nordlige væg. Ned gennem husets midte stod flere stolpepar. Foto Mads Dengsø Jessen, Nationalmuseet.

Efter alt at dømme ligger de to bygninger tidsmæssigt tæt på hinanden, uden at det dog kan afgøres, om de er samtidige eller har afløst hinanden. Den nye bygning var bedst bevaret i østenden. I modsætning til den første var den ikke opdelt i et stort midterrum og to gavlrum (et Trelleborghus), men havde i stedet to rækker parvist stillede tagbærende stolper. Grundplanen svarer til et normalt hus fra årene umiddelbart efter år 1000, en datering, der primært hviler på grundplanens udformning, idet der som i 2009 ikke blev fundet daterbare genstande i forbindelse med udgravningen. Har de to bygninger stået samtidig, kan der være tale om en mindre gårdsenhed fra tiden efter palisadens sløjfning, hvor dennes stramme planløsning ser ud til at være afløst af en mere løst struktureret bebyggelse. Ud over bygningen blev der fundet en grube med en mængde keramik, formentlig fra sen bronzealder/førromersk jernalder.

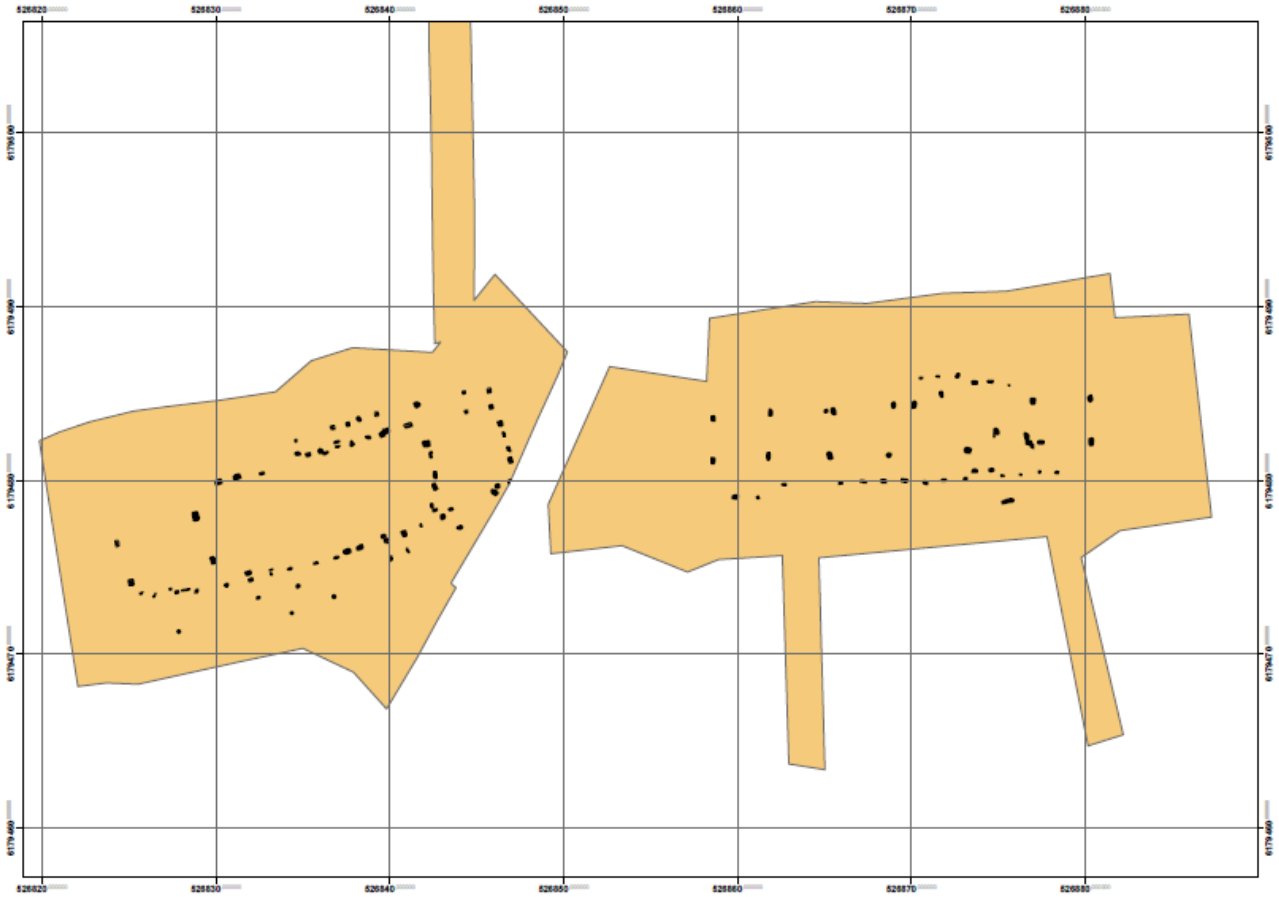

To bygninger registreret øst for Nørrelide, hhv. 2009 (til venstre) og 2013 (til højre). Det hvide bånd mellem bygningerne markerer et nyere markskel. Grafik Jellingprojektet.

Kirken i kirken

Lige siden det østlige hvælv i Jelling Kirkes kor styrtede ned i slutningen af oktober 1874, og kalkmalerierne på væggene kom til syne, har de været genstand for stor interesse. Hændelsesforløbet omkring opdagelsen af kalkmalerierne i 1874 og 1875 og maleriernes dårlige tilstand i juni 1875, der førte til beslutningen om at fjerne dem og udføre kopier, er beskrevet af Knud J. Krogh i 1986.[3] Flere aspekter af denne sørgelige historie kan nu belyses yderligere (museumsinspektør Sissel F. Plathe), så det er muligt at forstå årsagerne til nedhugningen af de originale romanske malerier og Julius Magnus-Petersens bevæggrunde for at rekonstruere korets udsmykning.

Der er overraskende få kilder til begivenhederne i Jelling Kirke i 1874 og 1875, men de, der er, fortæller mellem linjerne om den fortvivlede situation, Magnus-Petersen befandt sig i efter sin ankomst til Jelling i forsommeren 1875. På den ene side stod han med en ruin af en udsmykning, der af mange forskellige årsager var ødelagt i vinterens løb; på den anden side var der et krav fra provstens side om at genskabe udsmykningen eller retablere koret,

[3] Knud J. Krogh: 'En meget sørgelig Historie' i Ulla Haastrup & Robert Egevang (eds.): *Danske kalkmalerier. Romansk tid 1080-1175*. København 1986. 64-65.

som det var inden nedstyrtningen. Det har længe undret forskerne, at skaderne på kalkmalerierne var så store, at de måtte hugges ned. En af årsagerne har vist sig at være de øvrige arbejder, der blev udført i koret i foråret 1875 – ændringen af vinduer og etableringen af et nyt fladt loft. Men hovedårsagen har nok været, at den puds, som udsmykningen var malet på, var meget dårligt forbundet til det underliggende lag, hvilket konservator Peder Bøllingtoft har konstateret ved analyse af de bevarede fragmenter af den oprindelige udsmykning. Rekonstruktionen af kalkmalerierne i 1875 blev udført på baggrund af akvareller omhyggeligt malet af Magnus-Petersen ved afdækningen af kalkmalerierne, foruden arbejdstegninger udført i juni 1875. På grund af ændringerne af vinduerne, både deres størrelse og placering, blev Magnus-Petersen nødt til at tilpasse udsmykningen til de forrykkede vægflader, hvilket resulterede i talrige justeringer og ændringer af motiverne. Forskellene kan ses ved sammenligning af akvarellerne med en moderne digital opmåling og registrering af de nuværende kalkmalerier.

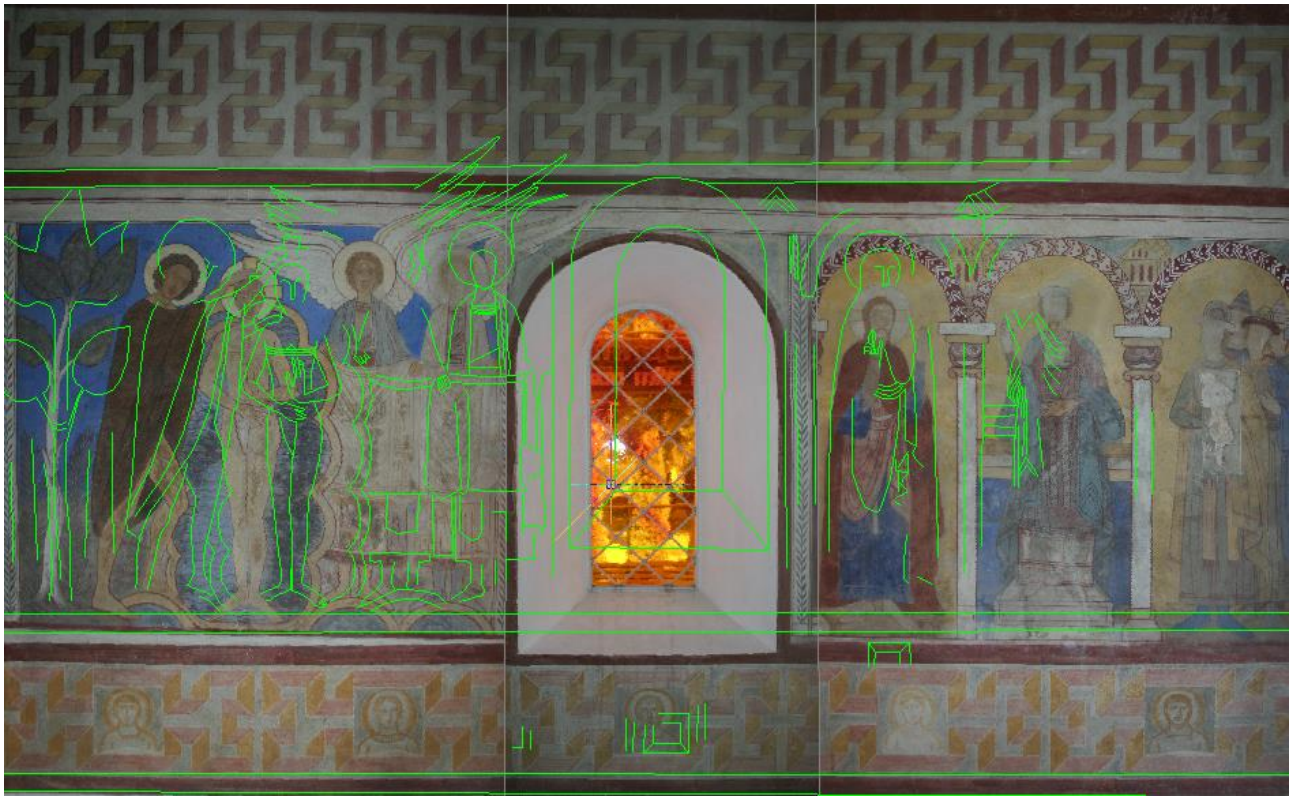

Jelling Kirke, korets østvæg fotograferet 2012. De grønne linier refererer til hovedlinier i Magnus Petersens akvarel fra 1875. Akvarellens placering er genskabt ved hjælp af to af hinanden uafhængige metoder med fuldstændig samme resultat til følge. Forskydningerne illustrerer omfanget af ændringer og tilpasninger i kalkmalerierne. Grafik Klaus Støttrup Jensen, Nationalmuseet.

Det kultur- og naturhistoriske landskab

Boringer i fire udvalgte høje i Jylland
I foråret 2013 blev der søgt om tilladelse fra Kulturstyrelsen til at foretage en serie boringer i fire udvalgte, fladtoppede høje i Jylland:
Klangshøj ved Gammel Vennebjerg Kirke i Hjørring Kommune

Bredhøj i Holstebro Kommune
Kong Rans høj ved Randbøl Kirke i Vejle Kommune
En høj på Herslev Kirkegård i Fredericia Kommune

Baggrunden for at vælge netop disse høje var dels højenes størrelse og form, dels at de tre høje lå umiddelbart op til en romansk kirke, og at der til to af dem er knyttet ældre sagnstof – Kong Rans høj umiddelbart nord for Randbøl Kirke og Klangshøj vest for den romanske stenkirke i Gammel Vennebjerg. Især den sidste er interessant. I Trap Danmark, 5. udg. (Hjørring amt) er Klangshøj beskrevet som delvis naturlig, dvs. at kun den øverste del opfattes som en oldtidshøj. Indtil omkring 1900 skal der have været en kilde lidt nord for højtoppen, hvor der er en fugtig sænkning.[4] Vandet havde efter sigende helbredende kraft, indtil en lokal bonde badede en skabet stud i det. Sagnet er næsten identisk med et sagn knyttet til Nordhøjen i Jelling. Her var det blot en blind hest, hvis øjne en mand ville rense. Hesten blev tilsyneladende helbredt, mens manden selv blev blind.[5]

Bevarede planterester fra højfylden i Klangshøj, Gammel Vennebjerg. Foto Peter Steen Henriksen, Nationalmuseet.

Målet med boringerne i de fire høje var at undersøge, om hydrologien i Jellinghøjene med dannelse af grundvand tæt under højoverfladen er et enkeltstående fænomen på grund af

[4] August Frederik Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, 131.

[5] Se Knud J. Krogh, Gåden om Kong Gorms Grav. Vikingekongernes Monumenter i Jelling 1, 1993, side 15.

højenes størrelse og opbygning, eller om dette forekommer i andre store gravhøje.[6] Dette kunne i givet fald være en del af baggrunden for placeringen af de senere kirker og for de sagn, der i eftertiden blev knyttet til højene. Boringerne forventedes desuden at kunne give yderligere viden om bevaringstilstand, byggematerialer og konstruktionsprincipper.

Boringerne blev gennemført i efteråret 2013 med vekslende udbytte.[7] Højen ved Herslev viste sig at indeholde en stor del byggeaffald, mens resultatet fra Kong Rans høj var negativt.[8] Bredhøj indeholdt derimod bevaret vegetation (bronzealder); højfylden var dog af en anden karakter end i Jelling. Til gengæld var der gode resultater fra Klangshøj ved Gammel Vennebjerg Kirke. Højen var delvist afgravet mod øst, men i den tilbageværende halvdel fandtes velbevarede tørv af lynghede; bevaringsforholdene viste sig næsten bedre end i Jelling. En ^{14}C-datering af en prøve af materialet fra højen (BETA Analytic) tyder på, at højen er opført i vikingetiden, sandsynligvis en gang i 900-årene. Med tanke på Jelling kan sænkningen i toppen af højen måske skyldes en plyndring/senere åbning af en grav. Der er dog ingen efterretninger om gravfund. Højen har som Nordhøjen i Jelling en markant placering på det højeste punkt i landskabet.

Beslag af bronze, 13 cm langt, med to drejeled og tilhørende rembeslag fra Lille Lihme, Nørup sogn; den knækkede øsken til højre har været beregnet til to rembeslag. Foto Arnold Mikkelsen, Nationalmuseet.

Bebyggelse og stednavne

Delprojekterne om landskab, bebyggelse og stednavne i Jellings nærmeste omegn er ved at nærme sig deres afslutning. Resultaterne vil indgå i en samlet publikation af landskabet omkring Jelling og de seneste udgravningsresultater. Arkæologiske fund dukker fortsat op i Jellings opland, men også gamle fund har vist sig værd at gå efter. Blandt de sidste er et fint – og sjældent – rembeslag fundet i 1881 ved Lille Lihme nær Nørup, omkring 10 km

[6] Jf. Breuning-Madsen, H.; M. Kähler Holst & P.S. Henriksen: The hydrology in huge burial mounds built of loamy tills: a case study on the genesis of perched water tables and a well in a Viking Age burial mound in Jelling, Denmark. *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 112:1, 2012. 40-51.

[7] Jeppe Ågård Kristensen & Henrik Breuning-Madsen: Undersøgelse af hydrologien i fladtoppede, menneskebyggede, jyske høje. Feltarbejde august-november 2013. Rapport Institut for Geovidenskab og Naturressourceforvaltning, Københavns Universitet.

[8] I højen skal der være fundet nogle fattige bronzealdergrave i 1840, jf. Trap Danmark, Vejle amt. I J.J.A. Worsaaes samling på British Museum indgår to pilespidser af flint fra Kong Rans høj.

sydvest for Jelling og dermed ikke så langt fra Ravning Enge Broen.[9] Beslaget er støbt af bronze med et drejeled i hver ende, hvortil der ved hjælp af mindre beslag kunne fastgøres remme af læder. Størrelsen taget i betragtning har beslaget næppe hørt til en hest, men måske til et hundekobbel svarende til det beslag, der er bevaret fra skibsgraven ved Ladby. Nok så interessant er ornamentikken: de stiliserede dyrehoveder på remfæsterne og to fuglefigurer, en på hver side af midterbeslaget. Figurerne er i Jellingstil, og fuglene ligger tæt op ad de to fuglefigurer fra Nordhøjen i Jelling.

Jelling – Norden – Europa

VIKING – Jelling Conference III
I forlængelse af to tidligere konferencer i 2008 og 2010 blev Jellingprojektets tredje konference afholdt i dagene 8.-11. september 2013. De i alt 19 indlæg tog udgangspunkt dels i særudstillingen VIKINGs fire hovedtemaer og Roskilde vrag 6, dels i Jelling og Jellingprojektet (se programmet i bilag). På vejen fra København til Jelling den 10. september fik deltagerne mulighed for at se ringborgen Trelleborg og senere samme dag fandt indvielsen af monumentområdet i Jelling med markeringen af palisadeanlægget sted. Begivenheden vakte stor opmærksomhed, ikke mindst blandt deltagerne fra udlandet, og gav anledning til diskussion af kulturarvens betydning og forvaltning i nutiden. Dette blev fulgt op dagen efter med et besøg ved Randbøl Kirke med Kong Rans høj og senere Ravning Enge Broen med de nye rekonstruktioner af brofag nord og syd for ådalen.

Deltagerne i Jelling Conference III ved Ravning Enge, 11. september. Foto Torben Dehn, Kulturstyrelsen.

[9] Se Christian Adamsen/Charlotta Lindblom, Vikingetidens jagthunde. *Skalk* 2014/1. 3-5. Beslaget er omtalt af Knud Thorvildsen i *Ladby-skibet*. Nordiske Fortidsminder VI:1. København 1957. Christian Adamsen takkes for oplysninger om beslaget.

Særligt relevante for forståelsen af Jelling og Harald Blåtands samtid var de indlæg, der berørte udviklingen i Danmarks nabolande mod syd og øst. Dr. Hanna Kócka-Krenz talte om Poznań og andre magtcentre i Polen, mens Dr. Mateusz Bogucki diskuterede forbindelserne mellem det polske Piastdynasti og Skandinavien. Forbindelserne kommer til udtryk i det arkæologiske materiale fra Polen, hvor der er flere eksempler på smykker og våbenudstyr af skandinavisk karakter. På særudstillingen VIKING blev der vist våben fra centeret Óstrow Lednicki, bl.a. en spydspids med sølvindlægning i nordisk stil af samme art som en spydspids fundet i Tissø på Sjælland. Karakteristisk for de polske centre er kombinationen af defineret (befæstet) rum, palatium og kirke. Et indlæg af Dr. Matthias Wemhoff om det karolingisk/ottonske pfalzkompleks i Paderborn, Tyskland, understregede betydningen af det fysiske rum. Dette kunne aflæses i arkitekturen og rumudnyttelsen, hvis forskydninger over tid afspejlede den indbyrdes konkurrence mellem kejser og kirke. Også centrale nordiske lokaliteter blev fremhævet, herunder de seneste resultater fra Gamla Uppsala i Sverige, udgravningerne af hovedporten i Danevirke og de danske Trelleborge. Konferencen sluttede med et velbesøgt offentligt foredrag på Kongernes Jelling om Harald Blåtands Danmark ved professor Else Roesdahl.

Buste af Ejnar Dyggve på Mediteranski centar za graditeljsko naslijeđe Split; mindetavle for Ejnar Dyggve i Salona i Tusculum Museum, der blev opført af præsten og arkæologen Frane Bulić i anledning af den første Early Christianity Archaeology Conference, afholdt i Solin og Split i 1894. Fotos Anne Haslund Hansen, Nationalmuseet.

Ejnar Dyggve: Creating Crossroads

Arkitekten Ejnar Dyggve (1887-1961) var ansvarlig for omfattende udgravninger i Syd- og Nordhøjen i Jelling i 1941-42 og i Jelling Kirke i 1947-48 og 1951. Dette var dog kun en side af hans omfattende virke. Hans store interesse lå i Middelhavsområdet. På trods af sin indsats og betydning er Ejnar Dyggve i dag relativt ukendt uden for fagkredse. En undtagelse er netop i Kroatien, hvor mindet om Dyggve og hans resultater fra det antikke

Salona[10] og andre lokaliteter langs Dalmatiens kyst fortsat holdes i hævd. I anledning af Kroatiens optagelse i EU blev der i november 2013 afholdt en international konference i Split – Ejnar Dyggve: Creating Crossroads – med henblik på dels at sætte fokus på Dyggves betydning og forskningsfelter (både i Kroatien og i Danmark), dels at præsentere de første resultater af en transskribering af Ejnar Dyggves Arkiv i Split, der regnes for et af de vigtigste arkiver til Dalmatiens tidlige historie. Konferencen blev til i et samarbejde mellem The Institute of Art History Chroatia og The Ejnar Dyggve Research Group ved Københavns Universitet. Fra Nationalmuseet deltog Anne Haslund Hansen og Anne Pedersen (på vegne af Jellingprojektet). Programmet (se bilag) omfattede indlæg om temaer og fundlokaliteter i Kroatien, som Dyggve havde beskæftiget sig med, og fra dansk side indlæg om Dyggves arbejde i Danmark, herunder hans udgravninger i Jelling.[11] Besøg på institutterne for Kunsthistorie og for Arkitektur blev kombineret med en ekskursion til nogle af de lokaliteter, Dyggve havde identificeret. Konferencen understregede, hvor visionær Dyggve havde været i mange sammenhænge, og hvorfra han i sin tid hentede en del af inspirationen til tolkningen af Jelling og valget af overraskede paralleller.

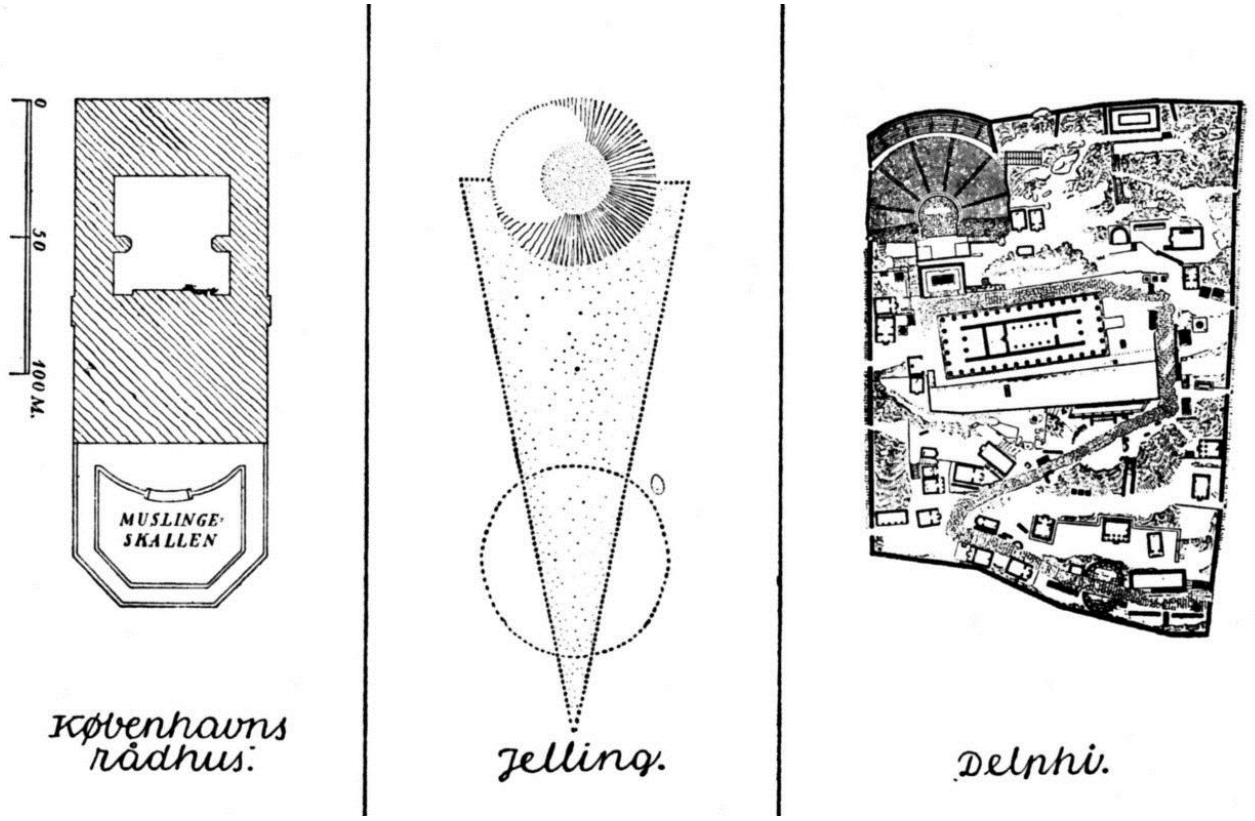

Ejnar Dyggves sammenligning af Nordhøjen og det trekantede 'vi' i Jelling med en moderne og en antik samlingsplads (efter E. Dyggve 1955). I diskussionen indgik også gravmælet i Thessaloniki.

[10] Publiceret i E. Dyggves hovedværk, *History of Salonitan Christianity.* Instituttet for sammenlignende kulturforskning, ser. A.12. Oslo 1951.

[11] Se videre Joško Belamarić & Slavko Kačunko (eds.), Ejnar Dygvve – Creating Crossroads. Book of Abstracts. Split 2014. http://www.ipu.hr/aktualno/151/konferencija-ejnar-dyggve-creating-crossroads

I sin analyse af udgravningsresultaterne og monumenternes udvikling fra hedensk grav og 'vi' til kristent monument med kristen runesten og kirke trak Dyggve blandt andet på sine erfaringer fra de talrige udgravninger af senantikke og tidlig middelalderlige monumenter i Kroatien.[12] Her havde han beskæftiget sig indgående med arkitektur og den tidlige kristningsproces. Denne baggrund og viden kom i Jelling til udtryk i hans overvejelser om kongsgårdens mulige placering. Med henvisning til mediterrane traditioner, hvor *palatium* og helligdom var tæt forbundet med kongelig begravelse foreslog Dyggve, at vikingetidens kongsgård kunne have ligget øst for Nordhøjen nær den senere Fogedgård. En søgegrøft gav nogen støtte for tanken, men desværre ingen sikre spor. Kongsgården skulle ifølge Dyggve ikke opfattes som en befæstet gård eller borg i middelalderlig forstand, men derimod snarest som et træbygget palatium placeret i et agrart landskab domineret af de gamle gravhøje, Mangehøjene. Med opdagelsen af det store palisadeanlæg – dets bygninger og det nøje definerede rum – har nogle af disse tanker fået fornyet aktualitet.

Formidlingsmæssige initiativer

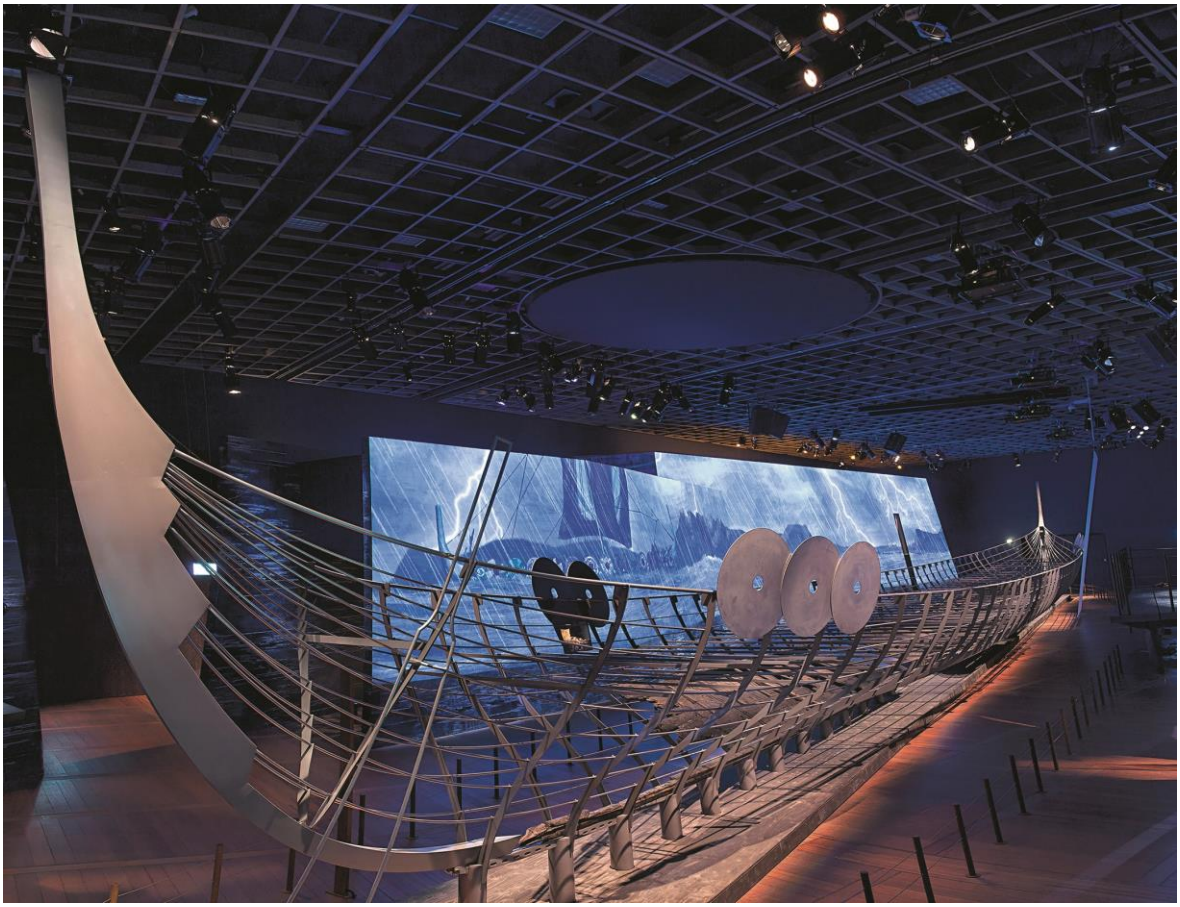

Roskilde vrag 6. De originale skibsdele er monteret i en stålkonstruktion udviklet af Nationalmuseet og firmaet Herfølge Kleinsmedie; konstruktionen viser skibets oprindelige linier i fuld længde. Foto Arnold Mikkelsen, Nationalmuseet.

[12] Se f.eks. E. Dyggve, 'Gorm's Temple and Harald's Stave-Church at Jelling'. *Acta Archaeologica* XXV, 1954 (1955), 221-239; samme: 'Jellingkongernes Mindesmærker'. *Jelling. Det gamle Kongesæde. Vejle Amts Historiske Samfunds Festskrift 1905 - 6. januar - 1955*. København 1955. 127-197.

Særudstillingen VIKING
En af årets store opgaver – og oplevelser – var opbygningen af VIKING, Nationalmuseets store særudstilling, der blev etableret i et samarbejde med British Museum London og Museum für Vor- und Frühgeschichte Berlin.[13] Allerede fra Jellingprojektets start var det et ønske (og et mål) at vise en stor international udstilling om vikingerne, og med åbningen af VIKING var dette mål nået. Udstillingens fire hovedtemaer – Vikingernes verden, Togter og krig, Magten og æren, Tro og ritualer – var tæt forbundet med skibet, konkret udtrykt ved Roskilde vrag 6. Skibet var i fuld størrelse 37 m langt, og det var en udfordring at skabe liv omkring så stor en udstillingsgenstand. Dette blev løst ved en 5-7 m høj og 32 m lang 3D-billedprojektion på den lange væg bag skibet kombineret med korte handlingsglimt på et 3 m højt, gennemsigtigt lærred foran skibet. Projektionerne blev produceret i samarbejde med det tyske firma Atelier Brückner og Shilo TV fra USA.

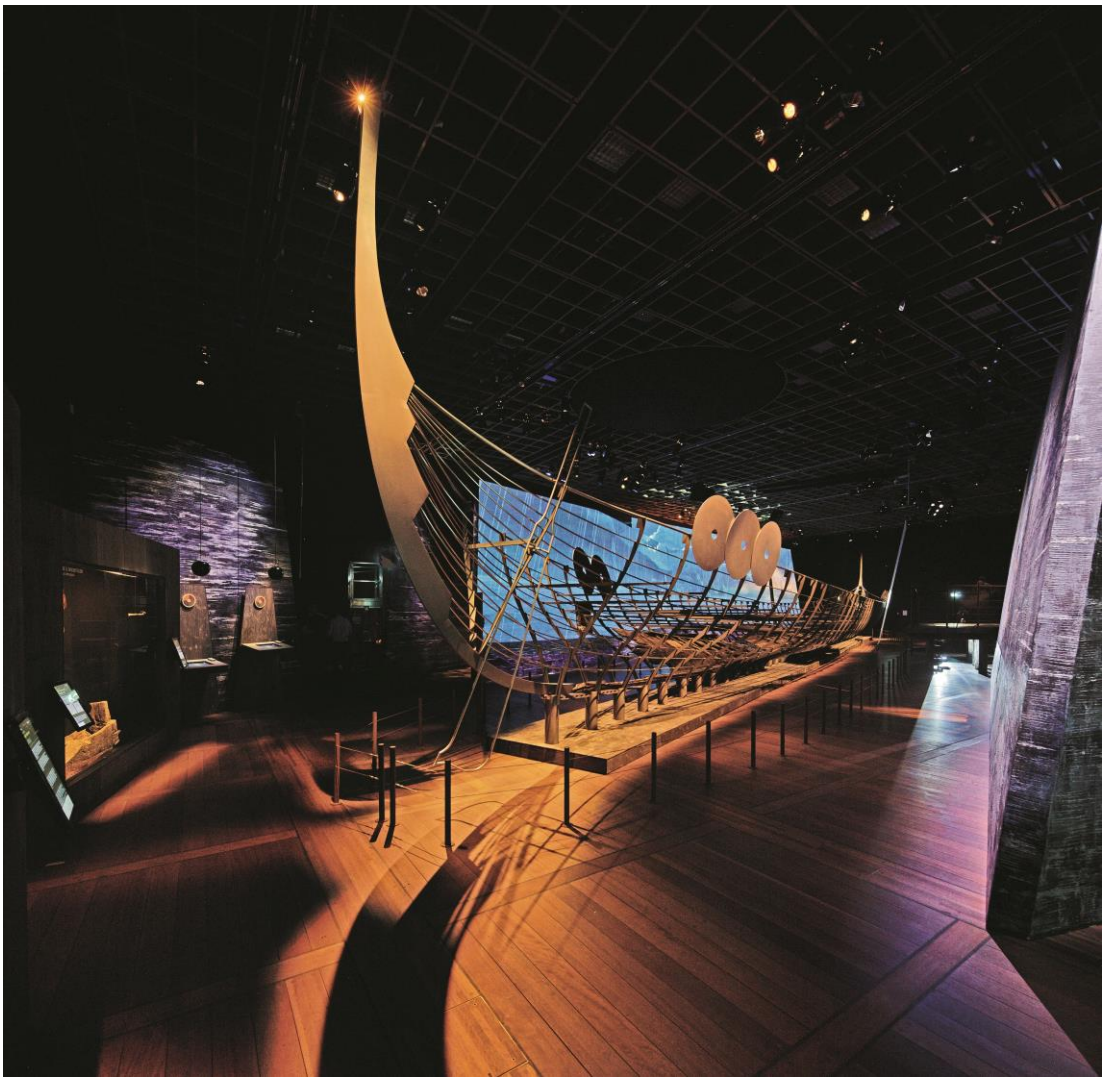

Roskilde vrag 6 i udstillingen. I baggrunden til venstre i billedet ses to spilstationer og yderst til venstre to tekstskærme. Foto ATELIER BRÜCKNER / Michael Jungblut.

[13] Marianne Blank/Palle Maurice Jepsen/Per Kristian Madsen/Anne Pedersen/Peter Pentz/Maruiska Solow/Matthias Wemhoff/Gareth Williams: 'VIKING på Nationalmuseet – et internationalt samarbejde 2013-15', *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2013. 8-23.

Den store projektion var et af flere eksperimenterende lag i udstillingen. Et andet nyt element var tekstskærme, der gav publikum mulighed for selv at søge information og nærbilleder af de udstillede genstande. Skærmene løste desuden spørgsmålet om tekstmængde og oversættelse, idet de virkede langt mindre dominerende end en trykt tekst af samme omfang, og der let kunne skiftes mellem dansk og engelsk. Det blev på den måde muligt at tilbyde publikum flere oplysninger end i en trykt løsning. Systemet blev taget godt imod og genanvendes nu i forbindelse med en udstilling af danefæ fra 2013. Et spil opbygget over udstillingens fire hovedtemaer vakte stor opmærksomhed både hos målgruppen, børn i folkeskolealderen, og hos det voksne publikum. Populære var også de 'levende vikinger', der kunne svare direkte på publikums spørgsmål om datidens våben, og 'Jellingstenen' ved udstillingens udgang, hvor enhver kunne skrive sit eget eftermæle.

Harald Blåtand og Jelling fik en fremtrædende plads under temaet Magten og æren. Her blev der vist mønter af den type, der tilskrives Harald Blåtand, fra en sølvskat fundet ved Pilhus i Jylland, og en kopi af Harald Blåtands store runesten i Jelling dannede overgang til temaet Tro og ritualer. Ved siden af stenen blev der vist en animation – en første rekonstruktion af palisadeanlægget i Jelling, udarbejdet på grundlag af Jellingprojektets GIS. Når udstillingen i september 2014 åbner i Berlin, får Jelling en endnu mere markant placering, hvor de seneste udgravningsresultater og den dendrokronologiske datering kommer med.

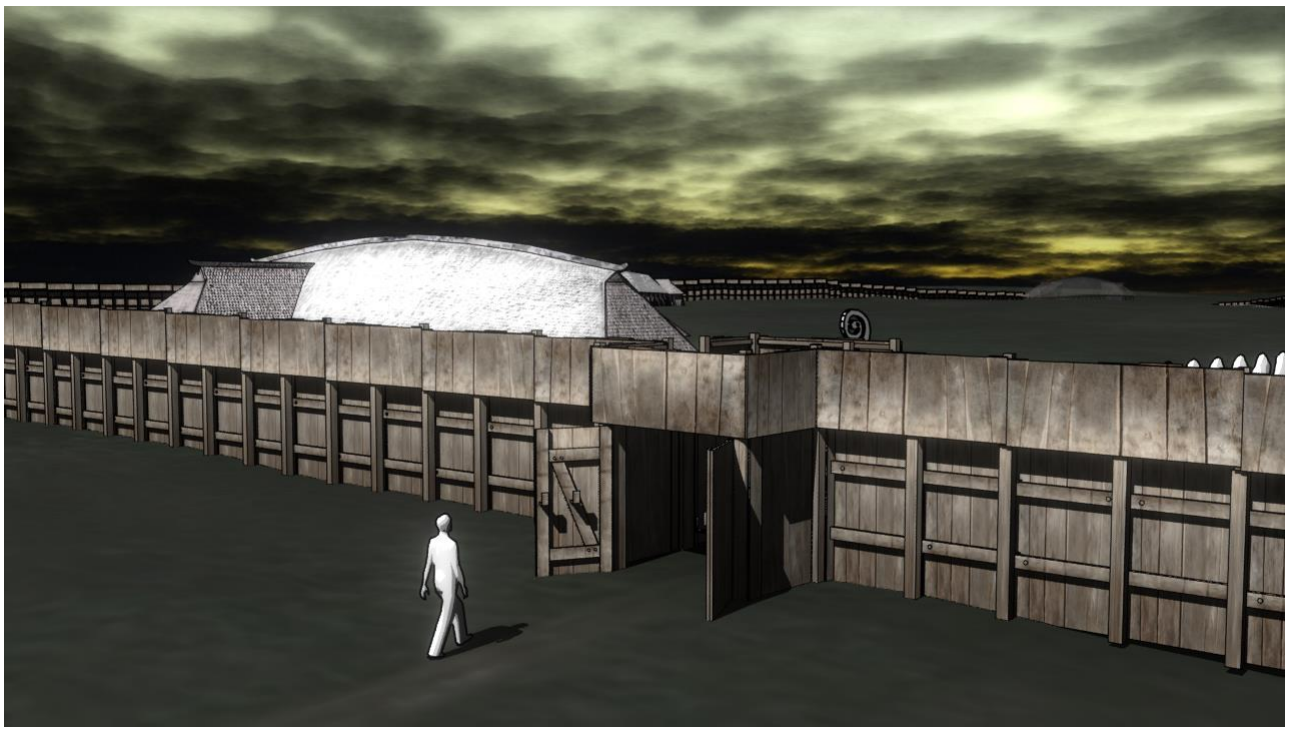

Rekonstruktion af den nordlige indgang til palisadeområdet. Grafik Peter Jensen, Aarhus Universitet.

Danmarkshistorien på YouTube

I 2012 blev første fase i pilotprojektet Danmarkshistorien på YouTube afsluttet. Målet med projektet er at etablere en formidlingsmodel, der kan integrere kvaliteterne fra skolernes fysiske besøg på Nationalmuseet og klassens personlige møde med en af Skoletjenestens undervisere i et digitalt alternativ. Kunne der således skabes rum for refleksion og handling

gennem en digital omvisning via YouTube? Projektet blev iværksat af Marlene Kramm fra Skoletjenesten på Nationalmuseet og studentermedhjælper Jacob Nyborg Andreassen, mens Paolo Impagliazzo, freelance VJ/TV-producer og tilrettelægger tog sig af de filmtekniske aspekter og feedback på manus, setting m.v.

Undervejs i udviklingsprocessen blev potentielle brugere fra Albertslund Lilleskole og Enghavegård Skole i Søborg (hhv. en privatskole og en folkeskole) involveret for at kvalitetssikre film og supplerende materiale, og elever og lærere indgik som primære testpersoner og repræsentanter for projektets overordnede målgruppe, folkeskolens 3.-6. klasse. Testgrupperne blev bedt om at svare på spørgsmål om bl.a. valget af filmvært, filmens indhold og længde samt idéer til supplerende materiale. Den endelige film blev positivt modtaget af både lærere og elever. Kommentarerne viste blandt andet, at de udstillede genstande meget gerne måtte være endnu mere i fokus, og at værternes indbyrdes dialog passede til temaet. Tilbagemeldingerne vil indgå i arbejdet med fire planlagte film i projektets næste fase.[14]

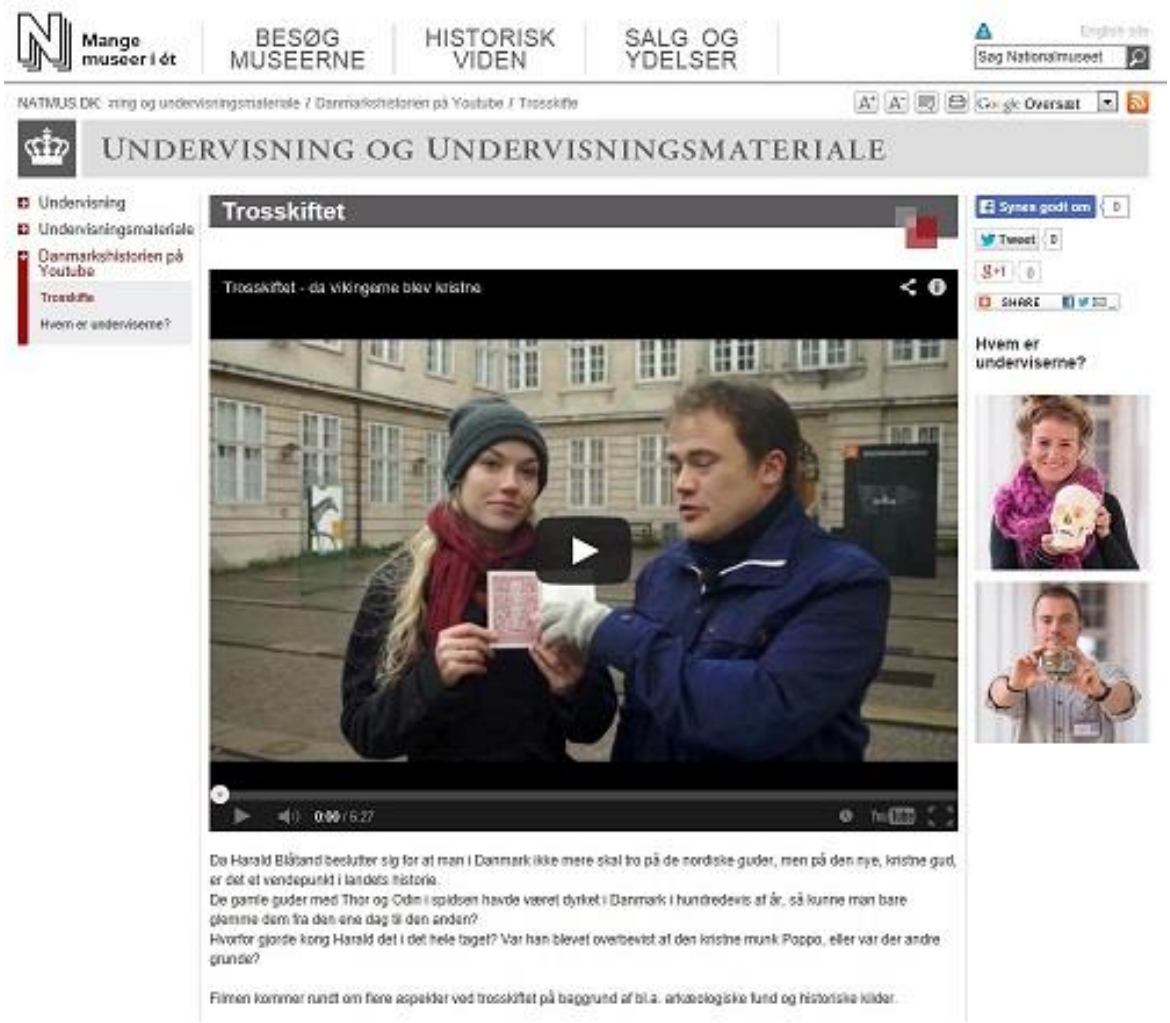

Indgangen til filmen om trosskiftet på Danmarkshistorien på YouTube, Nationalmuseet.

[14] I forlængelse af projektet er der udarbejdet en rapport med beskrivelse af projektet og de indvundne resultater og erfaringer.

I forbindelse med valget af distributionsplatform viste det sig, at flere lærere så tidspresset som et af de største problemer ved planlægning af undervisningen. Der findes allerede et omfattende materiale, som det kan være vanskeligt at konkurrere med. Af samme grund var det mest hensigtsmæssigt at indlede et samarbejde med firmaet Clioonline, der specialiserer sig i læringsportaler for folkeskolen. Den første film figurerer nu på deres hjemmeside under læringsportalen historiefaget.dk, der tæller omkring 1500 skoler som kunder på landsplan; den kan også findes under Undervisning og Undervisningsmateriale på Nationalmuseets hjemmeside.

Foredrag i 2013

- ’Kirken i koret. Nye undersøgelser af Jelling Kirke’ (Thomas Bertelsen), Historisk Samfund i Randers. 7. februar.
- ‘Monumental expression and fortification in Denmark at the time of King Harald Bluetooth’ (Anne Pedersen) som led i en foredragsrække *Early Medieval Defended Communities across Europe – Fortified Settlements of the 8th to 10th centuries*, arrangeret af Oxford University Dept. for Continuing Education, Oxford. 8.-10. februar.
- ’Kongelig kaserne og royale rum – om trelleborghuse i Jelling’ (Mads Dengsø Jessen), Vikingetid i Danmark, Københavns Universitet. 22. februar.
- ’Nyt fra Kongernes Jelling’ (Rasmus Birch Iversen), arrangeret af Fyrkats Venner, Hobro Bibliotek. 25. februar.
- ’Kirken i Jelling’ (Thomas Bertelsen), Holstebro Museum. 13. marts.
- ’Jelling – New Discoveries’, miniseminar under forskningsprogrammet Materials, Culture & Heritage, Aarhus Universitet, Moesgård (indlæg Mads Dengsø Jessen, Mads Holst, Anne Pedersen). 4. april.
- ’Harald Blåtands Jelling – monumentalarkitektur, budskab og iscenesættelse’ (Anne Pedersen) i foredragsrækken *Hvor mennesker mødes – centrale steder i Danmarks Oldtid*, Folkeuniversitetet i Odense. 11. april.
- ’Kirken i koret – en nyfundet stenkirke i Jelling’ (Thomas Bertelsen), på forsker-seminaret *Dalby, Jelling och datering*, ved Historisk arkeologi, Lunds universitet. 27. maj.
- ’Jellingprojektets resultater’ (Charlotta Lindblom), foredrag og rundvisning for Odense Bys Museer. 28. juni.
- ’Udgravningerne i Smededammen i Jelling’ (Charlotta Lindblom), offentligt foredrag på Kongernes Jelling. 29. august.
- ’Arkæologi og stednavne’ (Lisbeth Eilersgaard Christensen), ved Bifrost detektortræf 2013 arrangeret af Østfyns Museer/Harja arkæologisk forening, Kerteminde. 6. september.
- Jelling Conference III i Jelling. 10.-11. september (jvf. bilag).

- ’Resultaterne af de seneste års udgravninger i Jelling’ (Charlotta Lindblom) ved Foreningen Flintøksen, Vejle. 21. september.
- ’Nationalmuseets særudstilling VIKING’ (Anne Pedersen), Folkeuniversitetet i København/Tværpilen. 30. september.
- ’Ejnar Dyggve and the royal monuments in Jelling’ (Anne Pedersen), indlæg på konferencen *Ejnar Dyggve. Creating Crossroads* arrangeret af Cvito Fiskovič Centre i Split og Institut for Kunst og Kultur, Københavns Universitet. Split, Kroatien, 7.-9. november.
- ’Palisaden i Jelling – nu med træ!’ (Charlotta Lindblom) ved ODMs Kultur-, naturhistorisk og kunstfagligt orienteringsmøde i Kolding, 14.-16. november.
- ’The Vikings – Fact and Fiction’ (Anne Pedersen), Folkeuniversitetet i København i samarbejde med Expat in Denmark, 19. november.
- ’Fra Jelling til Østermarie’ (Anne Pedersen) arrangeret af De bornholmske Amatør-arkæologer, 22. november.
- ’Kongen, magten og pengene’ (Jens Christian Moesgård) ved *Vikingetidens aristokratiske miljøer*, et seminar arrangeret af Saxo-instituttet, Københavns Universitet. 29. november.

Hertil kommer talrige omvisninger i Nationalmuseets særudstilling VIKING.

Publikationer 2013

- Bertelsen, Thomas, ’Kirkegavlens spor’, *Skalk 2*013/1, 3-9.
- Blank, Marianne; Palle M. Jepsen, Per K. Madsen, Anne Pedersen, Peter Pentz, Maruiska Solow, Matthias Wemhoff & Gareth Williams, ’VIKING på Nationalmuseet – et internationalt samarbejde 2013-15’. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2013. 8-23.
- Bonde, Niels: *Dendrokronologisk undersøgelse af prøver fra Smededammen i Jelling*. NNU Rapport 38, 2013.
- Breuning-Madsen, H.; J.Aa. Kristensen, M.K. Holst, T. Balstroem & P.S. Henriksen: ‘A comparison of soil organic carbon stocks in Viking Age and modern land use systems in Denmark’. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 174, 2013. 49-56.
- Christensen, Charlie: Jelling. *Geobotaniske sonderinger efter vådbundsaflejringer omkring monumenterne*. NNU Rapport 61, 2013.
- Holst, Mads Kähler; Mads Dengsø Jessen & Anne Pedersen, ’Runestenens Jelling’. *Enogtredivte tværfaglige vikingesymposium, Aarhus Universitet 2012*. Højbjerg 2013. 47-61.
- Holst, Mads Kähler; Mads Dengsø Jessen, Steen Wulff Andersen & Anne Pedersen, ’The Late Viking-Age Royal Constructions at Jelling, Central Jutland, Denmark. Recent investigations and a suggestion for an interpretative revision’, *Praehistorische Zeitschrift* 2012 (87)2 (2013), 474-504.

Planer for 2014

Fokus i 2014 vil ligge på afslutningen af Jellingprojektet og sikringen af dokumentation og data. Derudover planlægges flere forskningsmæssige og formidlingsmæssige aktiviteter:

Den 19.-20. marts afholder Jellingprojektet en tværfaglig workshop på Nationalmuseet, 'Huseby workshop – status quo, open questions and perspectives'. Indlæggene herfra planlægges publiceret i samarbejde med Archäologisches Landesmuseum Schloss Gottorf.

I forlængelse af boringerne i fire jyske høje planlægges i samarbejde med projektet Førkristen Kult, Nationalmuseet, en boring i Klokkehøj ved Sæby Kirke på Sjælland.

I løbet af foråret planlægges ligeledes et seminar med fokus på publicering af resultaterne fra de arkæologiske og naturvidenskabelige undersøgelser i Jelling samt analyserne af det regionale landskab.

Kongernes Jelling er under ombygning; i ombygningsperioden vil der være mulighed for mindre præsentationer (plancher og offentlige foredrag) af de foreløbige resultater af Jellingprojektet.

Fase 2 af pilotprojektet Danmarkshistorien på YouTube forventes indledt i løbet af foråret.

Deltagere i Jellingprojektet

Seniorforsker Anne Pedersen, Nationalmuseet (projektleder)
Post.doc. Mads Dengsø Jessen, Nationalmuseet
Seniorforsker Charlie Christensen, Danmarks Oldtid/Naturvidenskab, Nationalmuseet
Cand.agro. Peter Steen Henriksen, Danmarks Oldtid/Naturvidenskab, Nationalmuseet
Seniorforsker Catherine Jessen, Danmarks Oldtid/Naturvidenskab, Nationalmuseet
Museumsinspektør Peter Pentz, Danmarks Oldtid, Nationalmuseet
Bygningsredaktør Thomas Bertelsen, Danmarks Kirker, Nationalmuseet
Museumsinspektør/kirkekonsulent Hans Mikkelsen, Nationalmuseet
Museumsinspektør/kirkekonsulent Sissel Plathe, Nationalmuseet
Seniorforsker Jens Chr. Moesgaard, Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet
Videnskabelig medarbejder Gitte Tarnow Ingvardsen, Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet
Museumsinspektør Susanne Klingenberg, Danmarks Oldtid, Nationalmuseet (udgravning 2009)
Forskningsassistent Josefine Franck Bican, Danmarks Oldtid, Nationalmuseet (udgravning 2009)
Undervisnings- og udviklingsansvarlig Marlene Kramm, Nationalmuseet
Webansvarlig Ida N. Gustav, Nationalmuseet
Ph.d. Xenia Pauli Jensen, Nationalmuseet (særudstilling 2011/12)

Lektor Mads Kähler Holst, Forhistorisk Arkæologi, Aarhus Universitet (koordinator arkæologi)
Cand.mag. Peter Jensen, Arkæologisk IT, Aarhus Universitet (Jellingprojektets GIS)
Ph.d. stipendiat Kasper H. Andersen, Aarhus Universitet
Lektor Jens Vellev, Afd. for Middelalderarkæologi, Aarhus Universitet

Museumsinspektør Charlotta Lindblom, Vejle Museum
Museumsinspektør Rasmus Birch Iversen, Vejle Museum
Museumsinspektør Steen Wulff Andersen, Vejle Museum
Museumsinspektør Folmer Christiansen, Vejle Museum (bebyggelsesprojekt 2010)

Post doc. Lisbeth Eilersgaard Christensen, Odense Bys Museer (stednavne)
Museumsinspektør Mogens Bo Henriksen, Odense Bys Museer (gravfund)

Lektor Rikke Steenholt Olesen, Inst. for Navneforskning, Københavns Universitet
Prof. Henrik Breuning-Madsen, Inst. for Geovidenskab og Naturressourceforvaltning, Københavns Universitet
Prof. Stig Schack Petersen, GEUS

Torben Dehn, Kulturarvsstyrelsen (arkæologisk strategigruppe)

Konservator Peder Bøllingtoft, Kunstakademiets Konservatorskole, København

Redaktør Chr. Adamsen, Skalk
Dendrokronolog Kjeld Christensen, Århus

Museumsinspektør Maria Knudsen, Sydvestjyske Museer

Lektor Almut Schülke, Oslo Universitet

Liv Stidsing Reher-Langberg (student på NØ-kvadranten 2010; udgravningerne 2011)
Peter Moe Astrup (student på NØ-kvadranten 2010)
Casper Skaaning Andersen (NØ-kvadranten 2010; udgravningerne 2011)
Disa Lundsgård Simonsen (student på palisadegravningerne 2010)

Nationalmuseet

VIKING - Jelling Conference III

8th–12th September 2013 at
Nationalmuseet and Kongernes Jelling

National Museum of Denmark

VIKING - Jelling Conference III
September 8-12, 2013

September 8

14.00 – 17.00 Arrival and registration at the National Museum
Entrance: Ny Vestergade 10

Coffee

14.00 – 17.00 Visit the exhibition: VIKING
Individual on-line booking possible and advisable

17.00 – 17.30 Conference Opening in the CINEMA
Director General Per Kristian Madsen, The National Museum, Copenhagen
Principal investigator Anne Pedersen, The Jelling Project, The National Museum, Copenhagen

17.30 – 19.00 VIKING – Presentation of the exhibition's four main themes;
Anne Pedersen: Introduction

International Contacts and Globalization
Chairman: Anne Pedersen

- New lands – New Possibilities. Colonization of the North Atlantic Islands
  Curator, Senior Researcher Jette Arneborg, The National Museum, Copenhagen
- Expansion in the East
  Dr. Fedir Androschuck, Vallentuna

September 9

9.00 – 10.30 Continuation of VIKING – Presentation of the exhibition's four main themes
In the CINEMA

War and Expansion
Chairman: Curator, fil.dr. Peter Pentz, The National Museum, Copenhagen

- East Prussian weapon and riding equipment finds from the collection of the former Prussia Museum in Königsberg and their connections to the material culture of the Viking Age in Scandinavia.
  Dr. Norbert Goßler, Staatlichen Museen zu Berlin
- Viking camps in England and Ireland: new perspectives on Viking raiding and settlement in the late 9th century
  Curator, Dr. Gareth Williams, British Museum, London

10.30 – 11.00 Coffee

11.00 – 12.00 Visit the exhibition VIKING
Individual on-line booking possible and advisable

12.00 – 13.00 Lunch

13.00 – 15.00 Continuation of VIKING - Presentation of the exhibition's four main themes

Power and Aristocracy
Chairman: Professor emeritus, James Graham-Campbell

- Between Khazars and Scandinavians: Supruty hill-fort on the "Eastern Route"
  Ph.D., Dr. Veronika Murasheva, State Historical Museum, Moscow
- Poznań and other central places of power in Poland
  Dr. Hanna Kócka-Krenz, Institute of Prehistory, Poznań
- Paderborn and the development of the Carolingian palace (Pfalzen) architecture
  Professor, Dr. Matthias Wemhoff, Museum für Vor- und Frühgeschichte, Berlin

15.00 – 15.30 Coffee

15.30 – 17.00 Continuation of VIKING - Presentation of the exhibition's four themes.

Ritual and Belief
Chairman: Peter Pentz

- Viking Age Sites of Cult and Assembly – Law, Religion and Ritual
  Dr. Alexandra Sanmark, Centre for Nordic Studies, Orkney
- Two reliquary crosses from Østermarie, Bornholm – a Late Viking-Age silver hoard
  Curator, senior researcher Poul Grinder-Hansen, The National Museum, Copenhagen

18.00 – 19.30 Buffet dinner at the National Museum (participation at separate cost)

20.00 – 22.00 Public lectures at the National Museum (CINEMA)

- The Long Ship Roskilde 6: the Journey from Excavation to Display
  Conservator Kristiane Strætkvern, The National Museum, Copenhagen
- The Ship in the Viking Imagination
  Professor Judith Jesch, Centre for the Study of the Viking Age, Nottingham

September 10

14.00 – 16.00 Opening Ceremony (the Jelling palisade complex) attended by Her Majesty the Queen

The Conference continues at University College Lillebaelt, Jelling

Coffee

17.00 – 19.00 The Jelling Project – status and plans
Chairman: Per Kristian Madsen

- Recent discoveries in Jelling, palisade complex
  Project researcher Mads Dengsø Jessen, The National Museum
- Viking Age Jelling – Plans and References
  Associate professor Mads Kähler Holst, Aarhus University/Anne Pedersen
- The local context
  Curator Charlotta Lindblom, VejleMuseerne

September 11

09.30 – 10.30 Visit at Randbøl Church and the Ravning Enge Bridge

10.30 – 10.45 Coffee at University College Lillebaelt

10.45 – 12.30 The Jelling Project - continued
Chairman: Anne Pedersen

- The Emergence of Polish state under the Piasts and their relations with Scandinavia
  Dr. Mateusz Bogucki, Warszawa
- Recent investigations in Gamla Uppsala
  Lena Beronius, Swedish National Heritage Board/John Ljungkvist, Uppsala University
- Recent excavations at the Danevirke
  Dr. Astrid Tummuscheit, Archäologisches Landesamt Schleswig-Holstein

13.00 – 14.00 Lunch

14.00 – 16.30 The Jelling Project - continued
Chairman: Mads Kähler Holst

- Avaldsnes, a Sea-kings' seat by the Norðvegr
  Professor, dr. philos Dagfinn Skre, Kulturhistorisk museum, Oslo
- Aggersborg and the military structures from the time of King Harald
  Associate professor, Ph.D. Søren M. Sindbæk, Aarhus University
- Plans for the future public presentation of Jelling
  Project manager Morten Teilmann-Jørgensen, Municipality of Vejle

16.30 – 17.00 Coffee

17.00 – 18.00 Public lecture (in Danish) at Kongernes Jelling
Harald Blåtands Danmark (Harald Bluetooth's Denmark)
Professor emerita, Litt.D., D.Univ. Else Roesdahl, Aarhus University

EJNAR DYGGVE: CREATING CROSSROADS

International conference
organized by

The Institute of Art History – Cvito Fisković Centre, Split
in collaboration with
the Department of Arts and Cultural Studies (IKK), University of Copenhagen

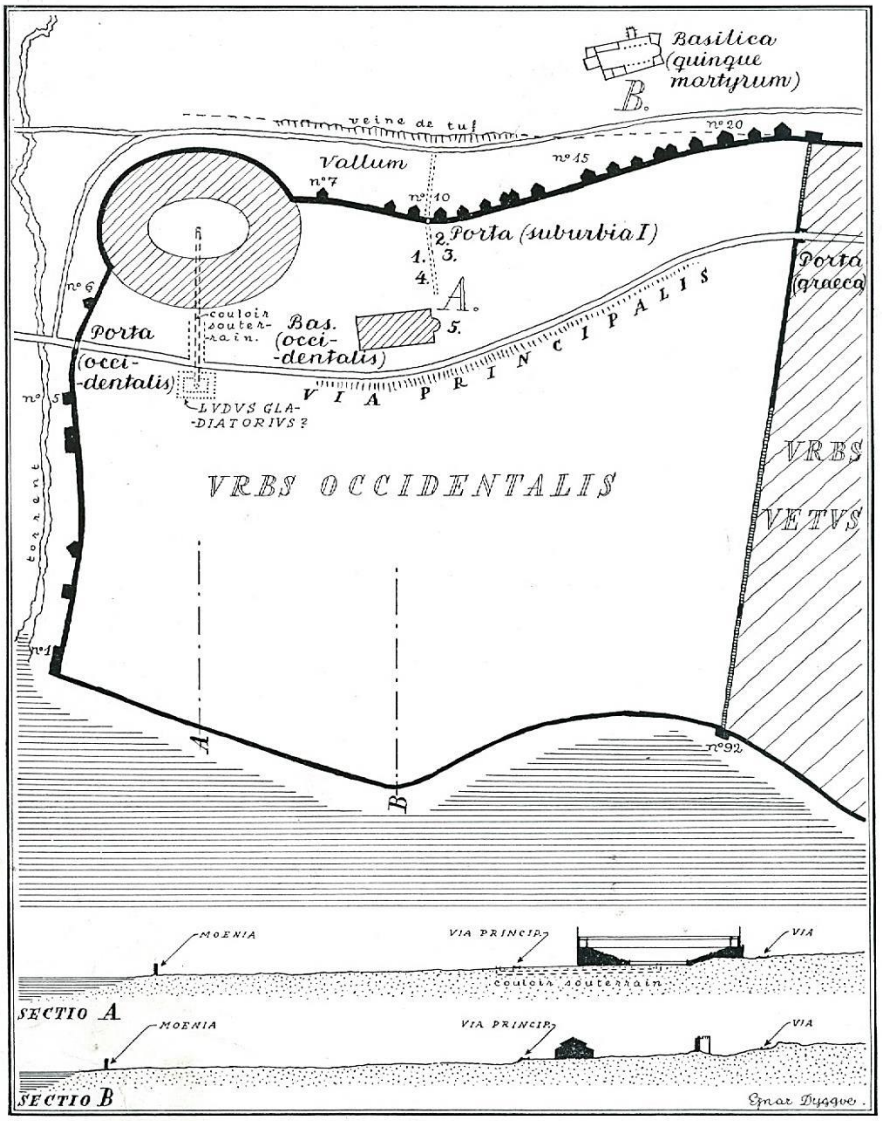

Split, Croatia 7-9 November 2013
Centar Studia Mediterranea
(Poljana kraljice Jelene 3/III)

PROGRAMME

Thursday, November 7, 2013

20.00
The first working meeting at the hotel JUDITA PALACE, Narodni trg 4
Tel. +385 21 420 220; juditapalace.com

Friday, November 8, 2013

9.00 Welcoming Remarks
Joško Belamarić
Slavko Kačunko

9.15 Chairmen: Tomislav Marasović / Jens Fleischer

Slavko Kačunko: *Ejnar Dyggve and Ljubo Karaman: Two 'Cases'*

Jasna Jeličić Radonić: *Dyggve's Salona in the Light of New Research*

Dino Milinović: *Salona: an Example of "blood and fire fanaticism with respect to people who think differently"?*

10.15-10.30 – Coffee Break

Søren Dietz: *Some reflections on Form, Space, Function and Time. Dyggve's ideas about the Kalydon Heroon as prototype and inspiration for the early Christian Basilica- an up to date evaluation*

Goran Nikšić: *Diocletian's Palace – new findings about planning, design and construction*

Ivo Vojnović: *The assumed appearance of the rooms in Diocletian's Palace at Dosud in the context of recent research*

11.30– 11.45 – Coffee Break

Joško Belamarić: *After the Restoration of the Peristyle in Split*

Tonći Milošević – Željko Peković: *Dyggve's reconstruction of the late Roman period palace on Mljet*

Radoslav Bužančić: *The pluteum from the Church of St Bartholomew at Resnik. Re-utilisation of the marble of the altar screens of pre-Romanesque churches in the renovation of demolished churches after the Council of Trent*

12.45 – 13.15 – Discussion

14.00 – Lunch break

16.30 Chairmen: Søren Dietz / Dino Milinović

Jens Fleischer: *Dyggve's 'Adrio-Byzantine' capitals and the sacred space*

Miljenko Jurković: *Adrio-byzantism reconsidered, and the problem of continuity between late antiquity and the early middle ages*

Tomislav Marasović: *Ejnar Dyggve and the early mediaeval heritage in Dalmatia*

17.30– 17.45 – Coffee Break

Anne Pedersen: *Ejnar Dyggve and the royal monuments in Jelling*

Søren Kaspersen: *'The big animal' on Harald Bluetheeth's Jelling-stone: a reconsideration and perspectivation*

Anne Haslund Hansen: *The Easter Exhibition 1944*

18.45 – 19.15 – Discussion

20.30 JUDITA PALACE
Projection of an old film of the Jelling excavations by Ejnar Dyggve (kindly provided by The National Museum of Denmark)

Dinner

Saturday, November 9, 2013

9.30 **Excursion to Salona – Solin** with the lecture**:**
Miroslav Katić: Salona shrines *sub divo*

13.00 (in Tusculum, Salona)

Nenad Humski: *The digitalisation of Dyggve's Archives in the Split Conservation Institute*

13.20 – 14.00 Summary of the Conference

14.00 – Lunch

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Sponsored by

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Grad Split

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Department of Arts and Cultural Studies, University of Copenhagen

Cover: *Ejnar Dyggve's plan of the Amphitheatre at Salona in its original urban context*